

Kunnskap forplikter

Christl Kvam
Leder Akademikerne

Samfunnet er i stadig endring, det snakkes om kunnskapssamfunnet, informasjonssamfunnet, mediesamfunnet og 24-timerssamfunnet. Om endringene er mer dramatiske og raskere enn tidligere, er jeg ikke sikker på, men at det er mer bevissthet rundt og større forsøk på å styre endringene, er det liten tvil om. Akademikerne, både som paraplyorganisasjon, som faglige foreninger og som enkeltmennesker har et ansvar for samfunnsutviklingen. Vår fagkunnskap og våre erfaringer forplikter – vi kan ikke sitte på gjerdet og se på, vi må synes og delta i debatten.

Vår kunnskap gir oss ansvar. Ansvaret for at morgendagens samfunn bygger på dagens kunnskap, ikke på dagens synsing

Samfunnsansvar er et viktig begrep i den offentlige debatt, ofte brukes begrepet til å beskrive bedriftenes ansvar for sine omgivelser utover det som er gitt i lover og regler. Jeg mener begrepet omfatter mer enn det. Vi som akademikere har også et samfunnsansvar. Vårt ansvar er å delta i den offentlige debatten slik at politikere og andre beslutningstakere har bred kunnskap og korrekt informasjon når de tar beslutninger om dagens og morgendagens samfunn. Dette ansvaret er like viktig enten man som ingeniør har kunnskaper om fremtidig oljeproduksjon, eller om man som psykolog har betraktninger om hvordan samfunnsendringer påvirker oss som mennesker.

Enkelte yrkesgrupper har vært flinkere enn andre til å bruke sin fagkunnskap i den offentlige debatt. Legene og Legeforeningen er her på mange måter i en særstilling og nyter stor autoritet. Hos andre er det mindre tradisjon for å ta faget ut i det offentlige rom, og i noen fagmiljøer er det fortsatt sett litt ned på å «popularisere» faget ved å bruke det i politisk debatt.

En samfunnsutvikling vi som akademikere kjenner godt, er det økende kravet om alltid å være tilgjengelige og en arbeidssituasjon som aldri stopper. Før sluttet arbeidsdagen når man forlot kontoret, i dag gjør mobiltelefoner, hjemmepc-er og bredbånd at vi kan nås hvor som helst og, bare det er viktig nok, når som helst. Hva gjør det grenseløse arbeidslivet egentlig med oss? Tall fra Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) viser at for våre medlemmer er det nesten en av tre som opplever det som vanskelig å kombinere jobb og privat-/familieliv. I denne debatten etterlyser jeg psykologene!

Innenfor academia har den rådende tradisjon vært å skille mellom fag og politikk. At man har behov for arenaer hvor det diskuteres på rent faglig grunnlag, har jeg ingen problemer med. Det som derimot er et stort problem, er i hvor liten grad de faglige argumentene når frem i den politiske debatten. I enkelte miljøer kan man nesten få inntrykk av at det å ha fagkompetanse om noe gjør at man blir mindre kvalifisert til å ha en fornuftig mening om en sak. En ikke ukjent tidligere partileder og nå visepresident på Stortinget uttalte i 2002 til NTB i forbindelse med bruken av oljepenger i statsbudsjettet at «Hvis folk flest har en annen oppfatning enn [den økonomiske fag]eliten, så er det folk flest som har rett». Det er lett for oss fagpersoner å le litt hoderystende av slike utsagn. Men vi burde ikke le, kunnskapsforakt må tas på alvor.

De velutdannede, kunnskapsrike, kreative, omstillingsdyktige, familievennlige og tverrfaglige kunnskapsarbeiderne blir hyllet i festtaler og stillingsannonser. Men verdsettes de egentlig? Disse som skal redde en industri i kontinuerlig nedleggelse og et helsevesen i evigvarende effektiviseringsprosesser. En undersøkelse blant Akademikernes medlemmer viser tydelig at det

ikke akkurat er jubelstemning blant norske kunnskapsarbeidere, over 40 % svarte at de opplever at akademisk kompetanse *ikke* blir verdsatt av regjeringen og politikerne. Fortsatt er det slik at ting laget av jern verdsettes høyere enn ting laget av hjerner.

På oppdrag fra Akademikerne har Nifu Step kartlagt utviklingen i arbeidsmarkedet for akademikere fra 1996 frem til i dag. Ikke uventet finner Nifu Step at det i perioden har vært en voldsom vekst i antallet sysselsatte akademikere i Norge. Veksten har vært på nesten 70 %, fra 107 000 til 180 000. Nifu Step finner også at nesten all veksten i bruk av akademisk arbeidskraft skjer i privat sektor. Nesten to av tre av de nye akademikerne som har blitt tilført norsk arbeidsliv de siste ti årene, har havnet der. Mens 48 % av landets akademikere var sysselsatt i offentlig sektor i 1996, var det bare 43 % i 2006. Særlig innenfor kommunal sektor har det vært liten interesse for akademisk arbeidskraft, i en periode hvor det har blitt 70 % flere akademikere i norsk arbeidsliv, har det knapt vært en økning i akademikerandelen blant de sysselsatte i norske kommuner.

Befolkningens økte krav til offentlige tjenester øker kravet til kunnskap hos tjenesteyteren. Statsministeren snakker ofte og lenge om verdens beste offentlige sektor. Samtidig viser Nifu Steps analyse at den praktiske politikken resulterer i at norske kunnskapsarbeidere søker seg over fra offentlig til privat sektor. En åpenbar grunn er de lave akademikerlønnene i offentlig sektor. Minst like viktig tror jeg det er at mytene i arbeidslivet er i ferd med å slå sprekker; man jobber ikke mer i privat sektor enn i offentlig, privat sektor betaler bare mer.

Andelen akademikere i norsk arbeidsliv har økt betydelig det siste tiåret. Min påstand er at vår deltakelse i den offentlige debatt ikke har økt tilsvarende. Konsekvensen er at vår rolle som samfunnspåvirker svekkes.

Vi må vise hvordan vår kompetanse og kunnskap hver dag bidrar til å øke verdiskapningen, bedre de offentlige tjenestene og øke velferden for landets innbyggere. Det viktige er at vi som sitter på fagkunnskapen og erfaringen, er de som har ansvar for å bringe den inn i debatten.

Vår kunnskap gir oss ansvar. Ansvaret for at morgendagens samfunn bygger på dagens kunnskap, ikke på dagens synsing.